

MATARSÓUN Í MATVÖRUVERSLUNUM

Baráttan gegn matarsóun er ein birtingarmynd ofgnóttar neyslufélagsins. Á meðan sumar þjóðir berjast við hungur og örbirgð leita aðrar þjóðir allra leiða til að koma í veg fyrir að mat sé hent. Sjónum hefur gjarnan verið beint að neytendum enda liggur fyrir að heimilin henda umtalsverðu magni af nýtanlegum mat. Matvöruverslanir hafa líka verið undir smásjánni og Neytendablaðið sendi fyrirspurn á stærstu keðjurnar til að forvitnast um það hvað þær gerðu til að sporna gegn matarsóun.

Langítarlegustu upplýsingarnar bárust frá Krónunni. Í svarinu kemur fram að lífrænn úrgangur sé 1,5 tonn á viku (83 tonn á ári) og fari ört minnkandi vegna átaksins „Minnkum matarsóun“ sem Krónan réðst í. Það gengur m.a. út á að selja grænmeti og ávexti sem eru komin á síðasta séns á lágu verði og það sem ekki selst fer í lífræna karið eða til bænda. Kjöt úr kjötvinnslum Krónunnar er einnig selt á á tilboði þegar fyrirséð er að það falli á tíma og fer næstum ekkert kjöt lengur í lífræna karið. Það sama gildir um þurrvörur sem eru seldar á miklum afslætti þegar „best fyrir“ dagsetningin nálgast. Samkvæmt Krónunni þýðir þetta að nær engu er lengur hent í gáma fyrir utan Krónuna. Hvað varðar brauð og brauðmeti segist Krónan hafa skriflega staðfestingu frá sínum birgjum um að þeir nýti það sem hægt er í dýrafóður eða gefi. Þá sé unnið að því að allar mjólkurvörur sem séu að renna út á tíma verði seldar á afslætti líkt og önnur ferskvör. Vöruskil hjá Krónunni til ferskvörubirgja munu vera undir 1% af vörukaupum og af því er meira en helmingur kjúklungur.

Hjá verslununum Samkaupa fengust þau svör að átak gegn sóun sem farið var í fyrir nokkru væri að skila góðum árangri. Lífrænn úrgangur er um 70 tonn á ári og fer hann til moltugerðar. Matvæli sem eru að renna út á tíma eru seld með afslætti og hefur það gefið góða raun.

Í svörum frá verslunum 10-11 kemur fram að lífrænn úrgangur sé sendur til moltugerðar (um 260 kg á viku) og að vörur sem eru við það að renna út á tíma séu lækkaðar í verði en einnig gefnar til góðgerðarmála ef því verður við komið.

Samkvæmt svörum frá Hagkaup er mjög vel fylgst með rýrnun í verslunum. Hún er skráð og sífellt er leitað leiða til að minnka hana. Sérstakur rýrnunarfulltrúi fer yfir stöðuna með öllum fulltrúum ferskvörudeilda einu sinni í mánuði. Hagkaup býður afslátt á vörum sem eru að falla á tíma og í bígerð er að gera þessi afsláttarkjör sýnilegri með áberandi merkingum. Lífrænn úrgangur sem fer í moltugerð er um 140 tonn á ári.

Ekki bárust svör frá Bónus í tíma.

Af þessu má ráða að íslenskar matvörukeðjur séu alla jafna mjög meðvitaðar um mikilvægi þess að minnka matarsóun. Verslanirnar eru þó greinilega mislangt komnar á þessari braut. Hér skal hafa í huga að stuðst er við þau svör sem verslanirnar gefa sjálfar en tölulegar upplýsingar um matarsóun á Íslandi eru af frekar skornum skammti.

Algennt er að skilaréttur sé á vörum eins og brauði og brauðmeti, kjötvörum og mjólkurvörum. Verslanirnar hafa þá rétt til að skila vörum til birgja þegar þær renna út á tíma. Þetta fyrirkomulag hefur m.a. verið gagnrýnt fyrir það að hvati verslunarinnar til að selja vöru áður en hún rennur út á tíma sé ekki til staðar og slíkt geti ýtt undir matarsóun.

Hér hafa starfsmenn haft fyrir því að taka brauðið úr plastumbúðum og sett í lífrænan úrgang til moltugerðar. Ljóst er að töluvert magn af mat er urðað í umbúðum. Hversu mikið magnið er liggur ekki fyrir.

Hér má sjá brauð sem tekið hefur verið úr sölu. Vonandi er það ekki urðað í umbúðunum heldur nýtt sem dýrafóður eða í öllu falli sent til moltugerðar. Stóra verkefnið er þó að koma í veg fyrir að mat sé yfirhöfuð hent.

Skilgreiningin á matarsóun er í einföldu máli þessi:
Sóun á mat sem að öðrum kosti hefði mátt nýta.

Nýtanlegur matur er matur sem er hent vegna þess að hann er farinn að skemmast, er runninn út á tíma.

Ónýtanlegur matur er sá hluti matar sem almennt er ekki borðaður svo sem eggjaskurn, kaffikorgur, bein og hýði.

Rannsókn á matarsóun Íslendinga

VIÐTAL VIÐ GUÐMUND B. INGVARSSON

Nýjustu upplýsingar um matarsóun Íslendinga eru úr rannsókn Umhverfisstofnunar frá 2016. Hún er fyrsta rannsókn sinnar tegundar og náði bæði til heimila og fyrirtækja um allt land. Í ljós kom að íslensk heimili henda að meðaltali 23 kg af nýtanlegum mat á ári og 39 kg af ónýtanlegum mat (samtals 62 kg). Þá hellir hver íbúi 22 kg af matarolíu og fitu og 199 kg af drykkjum á ári.

Guðmundur B. Ingvarsson, sérfræðingur hjá Umhverfisstofnun, hafði umsjón með verkefninu. Hann segir aðspurður að samkvæmt þessari nýju könnun sé matarsóun frá heimilum á Íslandi sambærileg því sem gerist í öðrum löndum Evrópu. Guðmundur segir svarhlutfall í heimilishlutanum hafa verið ásættanlegt og að niðurstöðurnar séu líklegar til að gefa nokkuð raunsanna mynd af stöðunni.

Hvað fyrirtækjahlutann varðar er sóunin mest hjá veitingarekstri og matvælaframleiðslu. Fyrirtækjahlutinn skiptist niður í 17 atvinnugreinaflokkar og var svarhlutfall mjög mismunandi eftir flokkum. Til dæmis barst ekkert svar frá mjólkurvinnslum og fiskvinnslum. „Við hefðum að sjálfsögðu óskað þess að svarhlutfall hefði verið hærra,“ segir Guðmundur, „en um leið höfum við skilning á því að rannsóknin krafðist þó nokkurrar vinnu af þátttakendum og taka verður tillit til þess.“

Við þurfum öll að taka okkur á, bæði neytendur og þeir sem standa í rekstri. Það þarf samstillt átak samfélagsins alls til að taka á matarsóun

---

Nú er þetta stærsta matarsóunarrannsókn sem gerð hefur verið á Íslandi. Var eitthvað sem kom Guðmundi á óvart? „Miðað við niðurstöður frá öðrum löndum þá held ég að mikið magn matarolíu og fitu sem hellt er í niðurföll hafi komið hvað mest á óvart. Magn drykkja reyndist einnig hærra en í öðrum löndum en það kom ekkert sérstaklega á óvart því magnið reyndist ekki svo mikið, eða rúmlega hálfur lítri á dag á hvern íbúa, ef litið er til þess að allir drykkir nema vatn úr krana falla þarna undir. Hin litla drykkjarsóun sem mældist í öðrum rannsóknnum kemur frekar á óvart og vekur upp spurningar um aðferðafræði.“

Hvaða geirar þurfa helst að taka sig á? „Við þurfum öll að taka okkur á, bæði neytendur og þeir sem standa í rekstri. Það þarf samstillt átak samfélagsins alls til að taka á matarsóun. Niðurstöður rannsóknarinnar draga þó fram að mesta sóunin er í veitingarekstri, matvælaframleiðslu og á heimilum.“

Það er oft talað um að mikil sóun eigi sér stað í bakaríum. Er umfangið þekkt og er vitað hvað er gert við það sem ekki selst? „Í rannsókninni var könnuð matarsóun í atvinnugreinaflokknum sem nær yfir framleiðslu á bakarís- og mjólkenndum vörum. Samkvæmt niðurstöðunum er umfang matarsóunar í þessum flokki 2.700 tonn á ári, þar af eru um 99% nýtanlegur matur. Athygli skal þó vakin á að þessar niðurstöður byggja á skráningum frá einu fyrirtæki en hin sjö fyrirtækin í þessum flokki sem lentu í úrtaki sáu sér ekki fært að taka þátt í rannsókninni. Það var ekki viðfangsefni rannsóknarinnar að athuga hvað verður um matarúrganginn og því er ekki hægt að fullyrða um það út frá niðurstöðum rannsóknarinnar. Það er þó rétt að vekja athygli á að það hefur færst í vöxt að bakarí bjóði upp á dagsgamalt bakkelsi á niðursettu verði. Það er skref í rétta átt,“ segir Guðmundur.

Umhverfisstofnun mun áfram sinna verkefnum tengdum matarsóun og segir Guðmundur að í ár snúi stærsta verkefnið að matarsóun í veitingarekstri enda leiddi rannsóknin í ljós að þar væri sóunin einna mest. „Síðan verðum við áfram með fræðsluverkefni sem snúa að heimilum og ætlum m.a. að útbúa kennslufni fyrir grunnskóla auk fleiri verkefna,“ segir Guðmundur að lokum.

Hér má sjá gulrætur og annað grænmeti sem fleygt hefur verið á sorpstað nálægt Flúðum. Þessi örlög uppskerunnar eru vægast sagt dapurleg. Ef grænmetið er einhverra hluta vegna ekki hæft til manneldis ætti í öllu falli að nýta það í fóður. Það eru vonbrigði að sjá sóun sem þessa.